

~~V. 15-18.~~

Oc 845 VIII/70.
W

ÁLMOK VILÁGA.

IRTA ÉS FELOLVASTA A VÖRÖS-
MARTY-KÖR 1902. NOVEMBER 30-ÁN
RENDEZETT FELOLVASÓ-ESTÉLYÉN

DR. LAUSCHMANN GYULA,

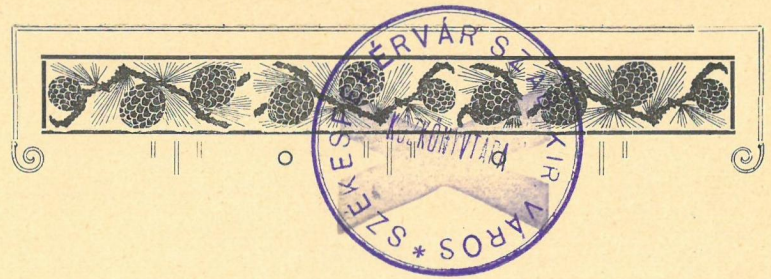
A SZENT-GYÖRGY KÖZKÓRHÁZ

◦ ◦ ◦ OSZTÁLYOS FŐORVOSA. ◦ ◦ ◦

NYOMATOTT
CSITÁRI KŐ- ÉS KÖNYVNYOMDÁBAN,
SZÉKESFEHÉRVÁROTT

Igen tisztelt Hölgyeim és Uraim!

A huszadik század embere gözzel és villanyos-
sággal utazik. Ez a két hajtó erő merész száguldással
visz bennünket országokon keresztül, de a gyorsaság
dacára és az idő rövidege mellett is nem egy
benyomást, nem egy új képzetet talál fogékony lel-
künk, mely a mozaikszerű tapasztalásokat kerekded
egésszé dolgozza. A huszadik századnak mindent
csak a legfőbb vonásokban megismertető, de mégis
tartós benyomást adó gyors utazásához lesz hasonló
az a szellemi kirándulás, a melyet, ha vezetőnek
elfogadnak, e megtisztelő helyről szándékozom önök-
kel együtt megtenni igen tisztelt Hölgyeim és Uraim!
Idegen tájakra, ismeretlen, de a maga egészében rend-
kívül érdekes világba indulunk, bejárjuk az emberi-
ség művelődés-történetének évszázados hosszú utjait,
és azon a végtelen területen, a melyet néhány muló perc
alatt magunk mögött hagyunk, az ó-kor mithológiája,
és a természettudomány alapján álló modern orvos-
tudomány állanak határkövek gyanánt.

Ez az ismeretlen, ez a bűbajos világ az álmok
országja, a hol szebb a természet, nyílóbb a virág,
szabadabb és ragyogóbb a gondolat, boldogítóbb az
érzés mint a valóságban, — a hol az eszme nincsen
lekötve, a hol ideális zománc vonja be egész lényün-
ket, és a hol minden vágyunk, minden reményünk

Bb 1236
MEGYEI KÖNYVTÁR
Székesfehérvár

Lsz. 1

762199

R 80

R14

megvalósulását láthatjuk tünde képben, hiszen a szabadságharc költője oly jellemzően mondja azt, hogy

Az álom

A természet legszebb adománya,

Megnyilik ekkor vágyaink tartománya

Mit nem lelünk meg ébren a világon.

Általánosan ismert mondás az, hogy a ki alszik, Morpheus karjaiban pihen. A klasszikus ó-kor egyik költője, Ovidius írja, hogy Morpheus az álom személyesített istenének, az éjnek fia volt, a ki az alvók előtt különböző, de mindenkor emberi alakban jelenik meg. Ovidius azonkívül megemlíti azt is, hogy Morpheusnak egyik testvére, Ikelos, mindenféle állat alakját ölti magára, és így nyomul az alvó ember lelki világába, a másik testvér, Phantasos, pedig csakis élettelen tárgyak alakjában keres föl bennünket. Költőileg látjuk Ovidius ezen leírásában a különböző álomképeket személyesítve, a melyeknek számos alakját a régi kor mithosza különálló személyektől származtatta. A mithologia egyébiránt az alvást a halál testvéreinek mondja, és mindkettőt az éj gyermekének tekinti, a kik közül alvilági lakásából minden este fölhozza magával egyik fiát, az alvást. E gyermek barátsággal, szeretettel árad szét a földön és tengereken, míg a másik testvér, a halál, erőszakos és kegyetlen, mert a kít egyszer körmei közé fogott, azt többé el nem ereszti sohasem. A mithologia az éj istennőjét anyának ábrázolja, ki jobb karján egy szőke, a balon pedig egy barna gyermeket tart, és az első az alvásnak, az utóbbi pedig a halálnak, a két iker testvérnek személyesítése. A halált jelképező gyermek lábai merevek, nyilván

azért, hogy az életműködés megszűnését ábrázolják, míg az álom üde arcu gyermeket mutat.

A későbbi kor műveltsége még közelebb hozta a halál és az alvás fogalmát egymáshoz, és az Üdvözítő a kereszténységbe is átvitte azt, midőn Jairus meghalt leányáról így szólt: Ne sirjatok, nem halt meg a leányzó, csak aluszik. Ezen keresztény szellemből származik a magyar népnek egy mondása, mely a haláltusa által el nem torzított halottról ma is úgy beszél, hogy úgy néz ki, mintha aludnék. Ezen fölfogásnak megfelelőleg nemcsak a régi, hanem a modern szobrászat sirkövei is a halált alvónak látszó ifju képében ábrázolják, a ki kezében kialudt, és a föld felé irányított fáklyát tart. Az alvás és vele az álom jelképe a mithológiában igen sokféle volt. Legtöbbször erőteljes ifjunak volt ábrázolva, fején szárnyakkal, kezében máknövénnyel, a mellyel alvást szórt az emberiségre. De, talán azért, hogy az alvás és az álom többféle alakja jelképeztesék, gyermek, ifju, vagy aggastyán képében is jelentkezik, mezitelenül, vagy félig öltözten, esetleg ruházattal, néha szárnyak nélkül, máskor ellenben sas, vagy pillangó szárnyakkal vállain, néha álló, máskor pihenő, esetleg futó helyzetben.

De hagyjuk a mithológiát, a mely minden jelenséget költői mezbe öltöztetve érzéket, és kutassuk, vajjon a szellemi életnek micsoda nyilvánulása az álom, és a lelki élet körében micsoda jelenségek mutatkoznak, ha valaki, — szóljunk megint a mithológiával, — Morpheus karjaiban szendereg.

Nagyon természetes, hogy az álom csak alvás közben jelentkezhessen, és ezért főbb vonásokban azt az állapotot is kell vázolnunk, a melyet alvás néven

ismerünk. Mindnyájan tudjuk, hiszen magunkon tapasztalhatjuk naponkint, hogy testi és szellemi munkánk bevégezése után, néha azonban a közben is, elálmosodunk, a szellemi és izomtevékenység csökken, bágyadtság érzete lép föl, majd az izmok rugékonyságukat veszítve elernyednek, a külvilág behatásai iránt kevésbé leszünk fogékonyak, mint éber állapotban, s a környező tárgyak homályos körvonalba burkolva, elmosódnak előttünk, majd végre ködösekké, teljesen szintelenekké válnak. Általában mondhatjuk, hogy az izom és idegrendszer, nemkülönben az egyes érzékszervek kifáradása nem egyszerre, hanem lassu tempóban egymásután lép föl, és zörejek, hangok iránt az elalvó ember még akkor is érzékeny, midőn a többi érzékszervek működése már föl van függesztve. Az öntudat megszűnté után, a tulajdonképeni alvásban is ép marad, azonban a tengéleti szervek működése, a légzés és a szivverés csak úgy történik, mint éber állapotban, egyedül lassubbodás jellemzi mindkettőt.

Az álomról a régiek fölfogása az volt, hogy nem más az, mint a léleknek önmagába való pihenni térése. Ma már tudjuk, hogy az alvási processzus kifáradási termékeknek, különösen pedig tejsavnak fölhalmozódásából áll az agyállományban és az egész szervezetben. Minél nagyobb most már ezen anyagok fölhalmozódása, szóval minél nagyobb volt a kimerülés testi és szellemi munka után, annál mélyebb, és annál nyugodtabb lesz az álom. Ennek bizonyítására elég legyen Napoleont említeni, ki az asperni ütközet után, melyet tizenhét győzelme előzött meg, harminchat óráig aludt egyfolytában. Említhetjük még Webb kapitányt, ki a calaei

csatorna átuszása után rögtön igen hosszú ideig tartó álomba merült, és ugyanezt tapasztalhatjuk kengyelfutókon is, ha a fárasztó és tartós munka után célhoz érnek.

Az alvásból fölébredés csak akkor lehetséges, ha ezen kifáradási anyagok a szervezetben élenyülnek, vagyis elégnak, és így gátló hatásuk megsemmisül. Tudjuk azt, hogy alvás közben minden szellemi és testi functió pihen, tehát a légzés által fölvett éleny nemcsak a szövetek táplálására elegendő, hanem tulbő mennyiségénél fogva oly anyagok élenyítésére is felhasználja a szervezet, a melyek, mint tulajdonkép oda nem tartozók, bővebb mennyiségben halmozódtak föl. A kifáradási anyagok ép ezek csoportjába tartoznak, és a fölös mennyiségű éleny az álmot kiváltó hatásukat fokozatosan csökkenti, majd teljesen megszünteti, és ekkor beáll a felébredés. Ha már most a kifáradási termények teljesen élenyültek úgy a szervezet testi és szellemi ereje visszanyeri előbbeni ruganyosságát, még pedig fokozatosan, tehát ép úgy, mint a hogy az álom kezdetén lassanként elveszítette.

Az álom, illetve az alvás jótékony hatása folytán az egyes érzékek működése élénkebb lesz, a figyelem fokozódik, a gondolkodás megélenkül, és a testi erő emelkedik, szóval az alvás felüldíti a kimerült szervezetet. Ha ellenben az alvást erőszakos ingerek behatására szüntetjük meg, vagyis, ha az alvó embert akkor keltjük föl, midőn az élenyülés még nem ment végbe teljesen, úgy a felébredés után bágyadtság, lehangoltság, kimerültség és gyengült gondolkodási képesség marad vissza, mint a kifáradási anyagok tökéletlen élenyülésének következménye.

Nagyon természetes, hogy ezen kifáradási terményekkel szemben a szervezet ellenállási képessége különböző lehet. Néha tulzott testi vagy szellemi munka után is, ha a szervezet zsarolni akarja önmagát, az alvást elődázhatja magától.

Tudjuk például, hogy savoyai Eugen alig aludt néha három órát, Schiller napi alvása pedig állandóan négy-öt óra volt, mert a többi időt írásra fordította. Pedig ennyi idő nagyon is kevés a pihenésre; egyideig türi a szervezet, mert tünni kénytelen, de utóbb annál nagyobb és károsabb lesz a visszahatás. Az alvás időtartamára nézve a híres salernói iskolának ismert mondása hat órát kíván az egészséges fiatal és öreg embernek, hetet enged a lustának, de nyolcat senkinek. Átlag véve mondhatjuk, hogy a testi munka nem igényel annyi idejű alvást, mint a szellemi tevékenység, a mely a szervezetet nagyon is kimeríti.

A szellemi élet komplikált apparatusa alvás közben tovább működik. Tudásunk, gondolkodásunk, szóval egész intelligenciánk az agykéreg millió és millió idegsejtjéhez van kötve, és az ezek között létező összekapcsolódás útján érvényesül. Minden, külső inger által kiváltott képzetet ugyanis az agykéreg külön sejtje vesz magába, azt megőrzi, és ha egy újabb, hasonló tárgyra vonatkozó képzet, vagy azoknak mindig nagyobb és nagyobb száma rakodik le az egyes sejtekben, úgy az ezek között létező végtelen finom összeköttetés folytán mindezen különböző, de egy tárgyat illető képzetek egyesítettnek, és létrejön a tudás. Ezen mechanizmusban azután két utat kell megkülönböztetnünk.

Az egyik az a pálya, mely a külső ingert az

agykéreg idegsejtjeibe vezet, a másik pedig az a finom összeköttetés, mely az egyes képzetek megőrzői, az idegsejtek között létezik. Az első projectiós, az utóbbi pedig asszociációs mechanizmus néven ismeretes. Ezen két pálya működése éber állapotban és alvás közben ugyanaz, tehát az álom létrejöttét ezen utakon magyarázhatjuk. Mindkét esetben a különböző külső ingerek az idegrostok útján az agy megfelelő sejtjeit ingerületbe hozzák, és ezen ingerület a szellemi működés alapját képező asszociáció, a képzettársítás által több idegsejtre terjed át, csak-hogy, és ez a különbség, alvás közben ezen képzetek nem érik el az öntudat határát, hanem az ingerlés által munkára serkentett idegsejtszoptok működési eredménye gyanánt álomképek alakjában jelentkeznek. Ezen álomképek a projectiós mechanizmus útján haladó ingerületek, melyek az agykéregben a hasonló természetű képzetekkel az ingerület fokának és minőségének megfelelőleg tisztább vagy homályosabb képek alakjában egyesülnek, és a melyek a beható ingert rendszeren más jeleggel állítják előtérbe. Vegyünk néhány példát, könnyebben megértjük a dolgot. Alvás közben a takaró egy redője testünket éri; ezen inger képzetet létesít, és asszociáció útján azt álmodjuk, hogy kézszurás ért bennünket. Egyik végtagunk magasabb helyzetből mélyebbre sülyed, és az álomkép az, hogy mérhetlen magasságból esünk alá. Ép így a bútor recsegése a háború álomképét váltja ki, a kutya ugatása pedig mint oroszánüvöltés jelentkezik álmainkban. A környi idegek izgatása útján az asszociáció által kiváltott ezen álomképek csak kisebb körre szorítkoznak, rendszerint nem messze csapongók, leginkább a körülöttünk levő világra

vonatkoznak, főleg ha associatióink azon képzeteket is feldolgozza, melyek az ébrenlét állapotából maradtak vissza, és a melyek alvás előtt igen élénken foglalkoztattak bennünket. Nagyon jellemző ezen álmokképekre Vörösmarty mondása, hogy

A bajnok éje vas álmokat terem,
S mikor felébred, vas világba kél.

Vajjon a szereelmes, a ki éber állapotában lelkének minden vágyával, szívének minden érzésével szerelmének tárgyára gondol, álmodhat-e mást, mint ezen egész nap agyába tóduló képzetek behatása alatt szépet és boldogítót? Vagy az anyának, a ki szeretettel, rajongással csüng gyermekén, és maga elé rajzolja lelkében a jövőt, midőn gyermeke már nagy emberré, a család büszkeségévé lesz, lehet-e más álma, mint a mit ezen irányú folytonos képzelei létrehozhatnak? És hányszor álmondja meg minden ember, hogy valami életbevágó vizsga előtt áll, a melyet régen, talán évtizedek előtt elvégzett, de a vele való foglalkozás oly mélyen vésődött lelkébe, hogy annak képzele ujjalag előtérbe nyomul.

De ezen ugynevezett peripherikus álmokképeken kívül maga az associációs mechanizmus is hozhat létre álmokat, melyeknél a kiváltó ingerület a legkülönbözőbb idegsejtcsoportokra mehet át, és létesíti a legbadaarabb, merész szabásu álmokképeket. Önmagából az associációs pályáról indul ki tehát ezeknél az ingerület, míg az előbbi alaknál az ingerület a környi résztől haladt a központ felé. Nagyon természetes, hogy ezen álmokképek is csak olyanok lehetnek, a melyek az ébrenlét állapotában jutottak a képzettársítás útján öntudatunkba, és így ezen képzeteknek reproductiói. Nem tagadhatni azonban, hogy

ébrenlét alatt a képzettársítás szövevényes folyamata a minduntalan előtérbe nyomuló újabb és újabb képzetek által korlátok közé van szorítva, alvás közben ellenben ezen zavaró képzetek elesvén, az associáció a legmesszebb csapongó képzeteket váltja ki. Így jönnek létre azután azok a bizar történetek, egész regények, a melyeket végig álmodunk, és a melyek rövid idő alatt évek hosszú sorát ölelik magukba, és így lesz szónok, költő az, a ki éber állapotában erre képtelen. És itt látjuk Vörösmarty szavainak igazságát, ki Zalán futásának második énekében azt mondja, hogy

Vak kénye szerint csal, játszik az álom eszünkkel,
A boldog gyakran vesztét álmodja javának,
S sokszor az — altában fejedelm és föld ura lészen,
Kit koldusbot vár, ha fölébred, s százszoros inség.

A rossz tanuló is hallott valamit a babonáról, mely ezen álmokképeket titokzatos szinezettel ruházta föl, és midőn leckéjét nem tudja, vánkosa alá teszi alvás közben a könyvet, hogy fejébe szálljon a feladat. A történelemből is ismerünk egyébként idevágó eseteket. Leonardo da Vinci álmokképek után festette legremekebb alkotásait. Tartininak pedig, midőn egyik szonatóját befejezni nem tudta, álmában a folyton egy irányban működő associáció behatása alatt az ördög jelenik meg, és hegedül előtte. A bűvös hangok teljesen lekötik Tartini figyelmét, és fölébredése után rögtön hangjegyre teszi az ördög trilláit. Benvenuto Cellini hasonlóképp úgy álmodta meg a diszitéseket, melyeket vésetein alkalmazott.

Az álmokképek tartalma és változatossága nagyon sokat függ az egyén intelligenciájától. Minthogy minden álom ugyszólván reproductiója az ébren

létkor nyert képzeteknek, a gyermek álma nem lehet oly változatos, mint a felnőtté, és a mezei munkás szelleme nem képes oly messzecsapongó álmokat kiváltani, mint az intelligencia magas fokán álló társadalmi osztály, mert ennek milliónyi idegsejtjébe sokkal több, és sokkal változatosabb képzet van elhelyezve. Hogy az ébrenlét utolsó benyomása milyen könnyen folytatódhatik az álmok világába, erre nézve Ciceróból az ifjabb Scipió híres álmát idézem. Masi-nissával beszélgetett elalvás előtt az ifjabb Scipió az idősebbnek nagyságairól, és ime, alvás közben megjelenik előtte az idősb Scipió szelleme, a ki leírja előtte azt a fényes életpályát, mely az ifjabb-nak azután tényleg osztályrészül jutott.

Az álmokban való hit, belőlök a multa, de főleg a jövőre való következtetés, az álomfejtés, egy idősebb az emberi műveltséggel. Mint a bűvészkedés egyik ága, az ő kor minden nemzeténél nagyban virágzott, és nem egy ember volt, a ki ezáltal a hatalom igen magas fokára emelkedett. Legyen elég József és Dániel esetére hivatkozni a bibliából.

Az emberi műveltség óriási haladása dacára napjainkban is igen erős a meggyőződés, mely az álmoknak jelentőséget tulajdonít, pedig azok a szellemi élet egyszerű nyilvánulásai, melyeket a fantázia erősen kiszinez. Igaz, hogy néha az álom és a későbbi esemény látszólag egybevágnak, de ilyenkor az ember akarva keres és talál összefüggést. összekapcsoló láncszemet az álom és a valóság között, a kettő között levő különbséget pedig önhatalmulag áthidalja, elferdíti. Hozzájárulnak az emlékezeti hibák, midőn a lefolyt álmok egyes részletei hiányoznak emlékezetünkben, és ennek dacára egy később fellépő,

talán véletlenül hasonlóknak látszó eseményt mégis egyezőnek vesz a képzelet. Igen sok jósalom abból fejthető meg, hogy az illető olyan képzetekkel foglalkozik állandóan, a melyek valami vágnak, reménynek teljesülését célozzák. Természetes, hogy ezen vágyódás, ha nem jár az absurdumok körében, teljesülhet, és ilyenkor nagyon is könnyű az álom és a valóság közti kapcsolatra hivatkozni. A ki távol van hazájától, és mohón vágyódik vissza, álmában rendszeren otthon képzelet magát, vagy a ki utazni vágyik, rövid álma alatt is a tengereken tuli tartományokat járja be. Nagyon találó e részben Claudianus mondása, hogy a bíró pörökről, a kocsis lovakról álmodik.

A babona és a negyedik dimenziós spiritizmus egyébiránt nagyon is tudja a módját, hogy csűrés csavarás által az álmok jósló jellegét elhitesse velünk, de igaza van egyik honi buvárunknak, a ki e tárgyról ezeket mondja: „Valóban nagy jótétemény, hogy álmunk nagy részét elfelejtjük, s hálát adhatunk a Teremtőnek, hogy az álom világát a feledés Lethe folyamával rekesztette el a valóságtól, különben a babonás hiszékenység egyrésztől, s a csalók kapzsisága másrésztől még több hóbortosságra ragadná az embereket.“

Lehetséges az is, hogy a babonára hajló ember az álmokképek és az előidéző külső inger között kimutatható összefüggést teljesen figyelmen kívül hagyja, és csak a végeredményt veszi figyelembe. Legyen elég csak egy példát mondanunk, a mely igen sok hasonló jellegű jósalomnak adhatja magyarázatát. Megtörténik néha, hogy alvás közben valamely testrészünket annyira megnyomjuk, vagy megütjük, hogy ezen külerőszaki behatás következménye gyanánt kék folt marad vissza. Ha már most

valamely ismerősről álmodunk, a ki pár nap mulva talán meghal, úgy, ha babonára hajlamosítva vagyunk, bajos lesz kiverni fejünkből a meggyőződést, hogy ez a hozzánk közelálló ember jelent meg álmunkban, és látogatásának kézzel fogható nyomát hagyta rajtunk, vagyis kész a babonás hit, hogy az illetőnek halálát előre megálmodtuk.

A klaszszikus kor iróinál számtalan jós álmot találunk följegyezve, — néhányat megemlítek.

Aelius Aristidés azt álmodá, hogy egy bős bika feléje rohant és térdén megsebesítette őt. Fölbredés után a sérülés nyomai ott voltak testén. Nagyon természetes, hogy ezen körülményt ép a legutóbb említett okra vezethetjük vissza.

Augustus orvosának, Artoriusnak, a philippi mezőkön való döntő ütközet előtti éjjelen álmában Minerva jelent meg, és arra kérte őt, hogy Augustust betegnek mondva, tartsa vissza az ott való megjelenéstől. Midőn Augustus másnap értesült erről, hordágyon vitette magát a csatamező közelébe, a hol tudvalevőleg Brutus leit a győztes. Valószínű, hogy az ütközet sorsa már előzőleg bizonytalan volt, és az előrelátó orvos azért mondotta az álom alapján betegnek Augustust, hogy életét megmentse.

A plebejusi játékok alkalmával a circus flamiuson keresztül véresen hajtotta egy ember a törvényszék elé szolgáját. Titus Atinius plebejusnak álomban meghagyta Jupiter, hogy mondja meg a consuloknak, miszerint neheztel a circusi játékok megbecstelenítése miatt. A plebejus azonban nem szólt, mire fia hirtelen meghalt. Következő éjjel ujjal megjelent előtte Jupiter, és megkérdezte tőle, vajjon elvégezte-e a reábizott dolgot, és tagadó válasz után

némasággal büntette meg őt. Reggel az illető tényleg tehetetlen volt, és csak akkor nyerte vissza erejét, midőn barátainak unszolására hordágyon a senatusba vitette magát, és ott elmondotta Jupiter izenetét. Az első álom után bekövetkezett halál mindenesetre a véletlen összejátszása volt, míg a bénulás a nagy lelki rázkódásból eredő ideges alapon lépett föl.

Midőn Cicerót Rómából száműzték, vándorlása közben azt álmodá egyszer, hogy Caius Marius consuli öltözetben jött hozzá, és azt kérdezé tőle, miért oly szomorú. A válasz után, mely a száműzetés keserűségeit sorolta föl, megfogta Ciceró jobbját, és a közelben álló lictor által a Mariusról nevezett szentélybe vezettette őt, mert — mondá — ott fog bánatára vigasztalást találni. A Ciceró visszahivatásáról szóló határozatot tényleg a Marius által épített Jupiter templomban hozta meg a római senatus. Ciceró lelkét mindenesetre a honvágy, a száműzetés miatt érzelt fájdalom hatotta át, képzelet folyton a visszahívás körében mozogtak, és ez teljesülvén, nagyon könnyű volt az álom és a valóság között a kapcsolatot felállítani.

Cajus Grachus előre megálmodta gyászos sorsát. Alvás közben elhalt fivére, Tiberius Grachus jelent meg előtte, és így szólt: „Semmikép sem kerülheted el, hogy olyan halállal ne halj meg, mint én, a kit a Capitoliumról üzve, megöltek.“ Caius Grachus mindenkinék elmesélte álmát, a mely be is teljesedett. A politikai gyilkosságok szokott okaitól eltekintve, ezen látszólagos összefüggést az álom és a valóság között abban az állandó rettegésben találhatjuk, a mely a testvér kivégzése után a visszamaradt testvér gondolkodását állandóan uralta. Ezen alapon magyarázhatjuk az alábbi két álmot is.

Calpurnia, Julius Caesar neje, mielőtt férjét leszúrták, azt álmodta, hogy sebektől borítva áll előtte férje, a kit karjaiba szorít. Calpurnia nem szünt meg másnap arra kérni Caesart, hogy ne menjen a Curiába de Julius Caesar nem fogadott szót, és végzete elérte őt.

Tisztán a véletlen összejátszásának vehetjük a következőket.

Aterius Rufus római lovag Syrakusaeben a gladiatori telügyelőség tisztjét töltvén be, alvás közben úgy érezte, hogy a hálóval viaskodó bajnok ő reá dobta hálóját, és avval megfojtotta őt. Másnap mindkinek elbeszélte álmát. A véletlen úgy hozta magával, hogy az egyik lovag két küzdő harcost vezetett be a küzdő térre, és egyiknek kezében háló volt. Midőn Aterius Rufus megpillantá azt, legott felismerte benne azt az embert, a ki álmában fojtogatta őt. A küzdelem hevében a két harcos ép azon hely elé jutott, a hol Aterius Rufus ült, és Ateriust véletlenségből leszúrták.

Croesus azt álmodá, hogy fia, Atys, a kit utódjául jelölt ki, fegyver által fog elveszni. Az álmog megvalósulásának elkerülése végett mindentől óvta őt, utközelbe sohasem küldötte, sőt még a fegyvertárat is lezáratta, hogy fia hozzá ne férhessen. Történt azonban, hogy egy óriás vadkan pusztított a földeken, és Atys engedélyt kért atyjától, hogy annak elpusztításában ő is részt vehessen. Apja beleegyezett, és a véletlen — lándzsával döfte át Croesus reménységét.

Simonis költő egy izben hajójával kikötvén, a parton hullát talált, a melyet eltemetett. Éjjel a halott megjelent, és felkérte őt, hogy a következő nap ne induljon el, mert a vihar mindent el fog pusztítani. Simonis szót fogadott, és megmenekült.

Nagy Sandort álma figyelmeztette arra, hogy jobban vigyázzon életére. Alvás közben méregpoharat nyújtott feléje egy alak, kiben egyik főemberére ismert. Ez álmog óta folyton kerülte őt, de a gyilkosságban mégis ennek volt fő szerepe.

Hogy a folytonos rettegés, a félelem és aggodás igen könnyen képes oly álmoképet kiváltani, a mely ép ezen körben mozog, és a melyet igen könnyen lehet a később bekövetkező esemény alapján jósló jellegűnek mondani, erre nézve, ha Cicerónak főnebb említett álmától eltekintünk, igen jellemző példa a következő. Két arkádiai jó barát együtt utazván, Megarába érkezett. Az egyik ismerősöknél szállott meg, a másik pedig vendéglőbe tért. Az első azt álmodá, hogy társa könyörögve jött hozzá, miszerint siessen segítségére a korcsmáros gonosz szándéka ellen, mert csak gyors megjelenéssel mentheti meg őt. Felébredvén álmából, a vendéglő felé indult. Utközben azonban meggondolván álmának badarságát, visszatért, és újból lepihent. Társa szelleme ismét megjelent előtte, de most már megsebesülve, és arra kérte őt, hogy boszulja meg a gyilkosságot, ha már életét nem akarta megmenteni. Elmondotta azt is, hogy holttestét a korcsmáros a kapu előtt ásta el. Odamenvén, igaznak találta azt, a mit álmodott.

Teljesen hasonló ehhez, és ugyanazon okokból eredt Petrarca álma. Legnagyobb jótevője, Colonna bibornok halálos beteg volt. Petrarca sokat aggodott életéért, és azt álmodá, hogy Colonna meglátogatta őt, de mindig messzebb tért tőle. Petrarca utánna ment, de Colonna intett neki, hogy maradjon, majd lassankint eltűnt előle. Petrarca másnap azt a szomorú hírt vette, hogy Colonna bibornok ép az álmog idejében meghalt.

Hamilcar Syrakusaei ostromolván, alvás közben szózatot hallott, a mely azt mondá neki, hogy következő nap e városban fog vacsorázni. Az ütközet balul ütött ki, Hamilcart elfogták, és az álom beteljesedett, mert mint fogoly vacsorázott. De beteljesedett volna akkor is, ha győz, mert ez esetben saját vacsoráját, nem pedig az ellenségét költötte volna el. Csak arra hoztam föl például Hamilcar álmát, hogy csürés csavarás által igen könnyen ki lehet magyarázni az álomban való hit igazságát.

És ez a célja a szellemekben való hitnek, a spiritizmus örületes rajongásának is, a melynek az álmok mindenkor kedvenc tárgyai voltak, és maradnak mindaddig, a míg könnyen hívő, és hiszékenységükben könnyen megtéveszthető emberek lesznek e világon.

Pedig az a spiritizmus, a mely nemcsak az álmokat, de a lelki élet egyéb nyilvánulásait is megcsöknyösödött fanatizmussal használja föl saját érdekében, használja föl arra, hogy elveinek minél több követőt szerezzen, a mai ideges korban, a mai terhelt idegrendszerü nemzedéknél nem egyszer volt már, és lesz is a lelki egyensulynak megbontója, ennek szomorú következményeit azonban nem részletezem. Kézzelfogható a megtévesztés a spiritisták részéről az álmok magyarázatánál, hiszen nincsen oly álom, a melynek képzete bármikor le ne rajzolódott volna az agy idegsejtjeibe. Az álom képzetei, miként láttuk, ugyanazon szabályok és törvények alá esnek, mint az ébrenlét képzetei, csak hogy ezt az általános érvényü tételt a spiritizmus rajongóival elhíttetni nem lehet. Mi a természeti törvények szilárd alapján állunk, mi az álmokat és a lelki világ egyéb jelenségeit a természet törvényeiből magyarázzuk, míg a spiritis-

ták ép ezt a biztos alapot vetik el maguktól, és mérész fantáziával állítanak föl légvárakat, melyeket a szellemek kormányoznak. A fönnebb említett álmokhoz hasonlót ezeret és ezeret lehetne fölhozni a történelemből és a mindennapi életből egyaránt; mindegyikhez görcsösen ragaszkodik a spiritizmus örültsége, holott a józan ész, a lelki jelenségek higgadt bírálata mindenkor romba képes dönteni állításukat. Csak egyet említek még. Hányszor megtörténik mindnyájunkkal, hogy este szórakozottságból valami tárgyat, például az íróasztal kulcsát letesszük valahova, de a helyre nem emlékezünk. Éjjel azután megálmodjuk azt, hogy hova tettük, és reggel tényleg azon a helyen meg is találjuk. Nagyon természetes, hogy a spiritizmus szerint a szellem mondotta meg ezt álmunkban, holott a nap közben talán csekélyebb megfigyelés mellett, talán gondolatba mélyedve nyert képzet, a kulcs odahelyezése, éjjel újból fölmerül, minthogy egyéb képzetek gátló hatása megszűnt. Kedvenc állítása a spiritizmusnak a sok jós álom között az is, hogy Dante halála után a Paradicsom 13-ik énekét, a melyet sehol sem találtak, Dante szelleme segítette föl kutatni. Tény az, hogy Dante fia, Pietro Alighieri, egy ízben azt álmodá, hogy elhalt atyjának szelleme megjelent előtte, és értésére adta, hogy a keresett költemény azon ablak párkánya körül van, a melyen Danté írni szokott. De nem a szellem nyilatkozott, miként a spiritizmus a maga önző szempontjából magyarázza a dolgot, hanem a régi képzet lépett előtérbe, az a képzet, a melyet egyéb benyomások előzőleg fődve tartottak. De nem akarok vitatkozni a spiritizmus hiveivel, hiszen meggyőzni úgy sem lehet őket.

A jós álmok a magyar történelemben szintén föllelhetők. A krónikák a magyar nép eredetének őstörését Enesére, Nimród nejére viszik vissza, és hogy két gyermekének, Hunornak és Magornak törzs-alapító, messze földre kiterjedő hivatását jelképezzék, azt álmodtatják vele, hogy forrást látott fakadni, a mely tekervényes utakon igen messze terjedett. Ezen mondával, a mely álmot által jósolatja meg egy nemzet jövő nagyságát, kapcsolatba hozható az a sok álmot, melyből az ó-kor egyes nagy alakjainak sorsára vont előre következtetést a hiszékenység.

Marcus Antonius például, mielőtt Hadrián császár adoptálta őt, azt álmodá, hogy vállalai elefánt-csontból valók, és minden teher elviselésére alkalmasak. Severus császár álma egy ízben az volt, hogy négy sas díszes kocsiban az ég felé viszi őt, a hol Jupiter barátsággal fogadja. Hannibálnak a pún háboruk előtt álmában egy ifju harcos jelent meg, és mellette egy hatalmas kígyó kiegyenesedett testtel mindent letarolt, a mi útjában állott, egyuttal iszonyú földrengést érzett, a nap elhomályosult, és óriási zápor keletkezett. Hannibal megrémülve kérdező az ifjutól a szokatlan jelenség okát, mire ez így válaszolt: „Itália pusztulását látod magad előtt. Légy nyugton, és bízd magadat e titkos figyelmeztetésre.”

Jellemző, hogy a magyar történelem legkimagaslóbb mozzanatához, a kereszténység fölvetelésének jeléül küldött szent koronához is jósló álmot fűz a vallásos kegyelet és hagyomány. Midőn Asztrik Rómában járt, hogy István részére a királyság szimbólumát meg hozza, megelőzte őt a lengyel herceg, a ki hasonló kéréssel fordult II. Sylvester pápa elé. A pápa hajlandó lévén a lengyel herceg kívánságát tel-

jesíteni, remek művű koronát készítettett, és — mi-ként Hartvik írja — már ki volt tűzve a nap, me-lyen a lengyel hercegnek el akarta küldeni, midőn előtte való éjjel látományban megjelent a pápának az Ur küldöttje, ki így szólt: „Tudd meg, hogy holnap, az első órában eljönnek hozzád egy ismeretlen nép küldöttjei, kik a magok hercege részére királyi koronát és apostoli áldást kérnek tőled. A kész koronát tehát halogatás nélkül ajándékozd hercegüknek, mert tudd meg, hogy őt illeti meg a királyság dicsőségével együtt érdemeiért.” Sylvestert pápa álma valóra vált, következő reggei Asztrik csakugyan megérkezett.

Vaskos kötetekre terjedne az a tanulmány, mely az álmoknak, az álmokképeknek a költészetben való felhasználását tárgyalja. Minden költészet őstörés, az Iliász és az Odyssea ép oly gazdag az álmok érzékítésében, mint a mily előszeretettel használja azokat a világirodalom modern költészete.

Mennyi varázsszal adja elő például Homerosz Penelope álmát, a melyet Odysseusnak elbeszél, és milyen költői felfogás mutatkozik abban, hogy az Iliászban leírja az álmok országát, melynek két kapuja van. Az elefántcsont kapun jönnek ki a csalódásba ejtő álmok, a szarukapun pedig azok, a melyek valót jelentenek. Igen szép az a részlet is, hogy a halál képmásának, az álomnak idejében a lélek az álmok országába tér, de míg a Hadesből nincs többé életre ébredés, addig az alvásból elköltözött lélek felébredés után ujólag visszatér a testbe.

Az élet álom címmel Calderon is irt egy gyönyörű költeményt, melynek tükörképe, az álom élet, Grillparzer tragédiájában van feldolgozva.

A magyar költészet gyöngyeiből csupán Arany János remek sorait idézem:

Jön az édes álom,
A ki legjobb orvos ezen a világon,
A ki legjobb orvos, a ki legjobb dajka,
Vagy tán puha bölcső, vagy himbáló sajka,
Vagy folyam az élet s halál közti mesgyn,
Egyik partja innen, a másik túl esvén.

És a költőkirály nagy szellemének hódolok, midőn egyik legszebb álmképét felemlitem. A Bujdosók második felvonásában Julia, Vajdafi leánya azt álmodja, hogy meghalt szerelmese nagy égi-háboru és vihar között hófehér lovon és hófehér öltözetben sirjából kiszáll, mire a vihar lecsendesül.

Egy ormon,

Mely messze lángzó rémtűz volt előbb,
Harmatba fűdött fény sugára most,

megáll a sir lakója, virágot akar szakítani, de nem tudván, sóhaj között eltűnik. Ezen fantasztikus álmképét rögzítettét azután Vörösmarty Juliával, a ki egy halomra virágot és fát ültet, és az a hely mindenél becsesebb előtte, ott tölti szabad idejét, mert Sólomnak van szentelve az, és ha a szél virágot tör le, Sólom kezét látja abban.

De talán nagyon is hosszú ideig tart már utazásunk az álmok világában. Térjünk vissza e bűbajos vidékről a való életbe, térjünk vissza a mai napra, melyen az ősök tradíciója szerint ez a kör Vörösmarty születésének emlékét ünnepli. Lelkünk örvendező kötelessége e napon a kegyelet adójával áldozni a költőkirály nagyságának, hiszen Vörös-

marty, — bár az egész országra árasztotta dicsőségének örökre fénylő sugarait, — első sorban mégis a miénk, a megyéé, a melynek földjén bölcsője ringott, e városé, a hol szobra áll, és ezé a köré, mely zajtalanul, de annál nagyobb lelkesedéssel ápolja régi dicsőségünk dalnokának, a Szózat költőjének nagy emlékét.

162199

